

Türkmenhalıbirleşik Bakanı

Oğulnabat Meredova Bir Söyleşi

Serap Leloğlu-Ünal*

Yıllarca özgür iradesi dışında bir sistemle yönetilmiş olmasına karşılık, örf, adet ve geleneklerini kaybetmemiş olan Türkmenistan kültüründe halı, gerek teknik, gerek bezeme, gerekse renk özelliklerini ve önemini koruyabilmiştir. Bugün hâlâ Türkmen hayatının önemli bir parçası olma konumunu devam ettirmektedir.

Türkmenistan'da halıya gereken önemin verildiği, bu sektörün bir bakanlık altında birleştirilmiş olmasından ilaha da iyi anlaşılacaktır.

Mayıs ayında, halılarını incelemek ve her yıl Mayıs ayının son pazarında kutlanan halı bayramını izlemek amacı ile bulunduğumuz Türkmenistan'da Türkmenhalıbirleşik Bakanı olan ve konuya hakim birisi olarak tanıdığımız Sayın Oğulnabat Meredova Hanım ile bir söyleşi yapma imkânı da elde ettik. Aşağıda yer alan bu kısa söyleşinin, Türkmenistan'da halı dokumacılığı ve bu sektörün sistemleştirilmesinin nasıl oluştuğu hakkında okuyucularımıza açıklayıcı ve tanıtıcı bilgiler vereceği umidindeyiz.

Serap LELOĞLU-ÜNAL: Sayın Bakanım, burada bulunduğumuz kısa süre içinde sevinerek izledik ki, Türkmenistan'da halıcılık Türkmen hayatının bir parçası olmuş. Halıya öylesine değer verilmiş ki, adına bir bakanlık kurulduğu gibi, resmî bayramlarla da kutlanmaya başlanmış. Bizim Anadolu'daki örneklerden de takip ettiğimiz ve bildiğimiz üzere halı, hem kültüre, hem de ekonomiye önemli katkılarda bulunan bir eser olma özelliğini yüzyıllardır koruyabilmiştir.

Türkiye'de de tanıdığımız ve renk, motif ile kompozisyon özelliklerine hayran olduğumuz Türkmen halıları hakkında bize bilgi verebilir misiniz? Kısaca, halının Türkmen halkının hayatındaki rolü nedir? Bu konuda bizi aydınlatabilir misiniz?

Oğulnabat MEREDOVA: Tüm dünyaca ün kazanmış herhangi bir sanatın tarihini, onu yaratan halkın tarihinden ayırmak mümkün değildir. Türkmen halkının sanatına ve halıcılık tarihine akıl erdirmek zordur. Türkmen halısı, gözalabilirdiğince uzanan dalga dalga bir denize benzer. Ancak, yakın geçmişte konunun karmaşık yönleri araştırılmaya başlanmıştır. Ortaya çıkışı ve tarihi henüz tam olarak bilinmeyen Türkmen halısı, kendi doğal kudreti ile tüm Dünya sanat âleminde yankılanıp duran "kadın kalbinin müziği"dir. Türkmen halkı estetik dünyası ve dünyaya bakışını halısına koymuştur. Halı, Türkmen halkının sevinci ve gururudur.

Halı, özünde kuvvet toplayan özellikleriyle güzel bir sanattır. Halıda büyüleyici bir güzellik vardır, çünkü onun renkleri ve bezemeleri (nanış/yanış) doğadan alınmıştır; bu renklerden beyazı ay ışığından, siyahı gecenin karanlığından, sarısı gün ışığından, yeşili baharın yaylasından alınmıştır; kırmızısı ise gelincik tarlalarını hatırlatır.

Geçmiş dönemlerde yünü seren kadınlardı, yün gibi yayılan da onlardı; yayık yayan kadınlardı, yayık gibi yayılan da onlardı. Böylesine çilelerle dolu bir hayatı yaşayan bu çalışkan annelerimiz tekrarlanamayacak güzelliklere sahip olan bir sanatı yarattı.

Serap LELOĞLU-ÜNAL: Sayın Bakanım, sizin de belirttiğiniz gibi halı, renklerini doğadan, motiflerini ise kimi zaman doğadan, kimi zaman ise inançlardan alan; işlevselliğinin yanısıra estetik özellikleriyle de değerini

* Başbakanlık Atatürk Kültür Merkezi Uzmanı.

An Interview with

Ogelnabat Meredova,

Minister of Turkoman-Carpet-United

Serap Leloğlu-Ünal*

Carpet has been able to maintain its characteristics in technical, ornamentation and color aspects, together with its importance in the Turkoman culture which has been able to hold on to traditional customs even though governed with a system imposed by force, for years. Today, carpet still holds its place as a significant part of Turkoman life.

The importance given to carpet in Turkmenistan can be understood from the unification of this sector under a ministry.

In May, we have had the opportunity to interview Mrs. Ogelnabat Meredova, the Minister of Turkoman-Carpet-United, in Turkmenistan where we have been to participate in the carpet festival held annually on last Sunday of May. We believe that this short interview will supply our readers with information and clarifications on how the sector of carpet-weaving was systematised in Turkmenistan.

Serap LELOĞLU-ÜNAL: Her Excellency, during our short visit in Turkmenistan, we have gladly observed that carpet-weaving has been an integrated part of Turkoman life. Carpet is given such an importance that, in the name of carpet, a Ministry has been established and festivals have been organised to celebrate the occasion.

As we know and follow from Anatolian samples, carpet has been able to keep its feature of being a work of art contributing to both culture and economy.

Could you please give us information about Turkoman carpets that we admire in terms of their colours, motifs and compositions. In other words, what is the role of carpet in the life of Turkoman people?

Ogelnabat Meredova: It is not possible to isolate the history of an art famous worldwide from the history of the people who have created it. It is hard to comprehend

the history of Turkoman people's art and carpet-weaving. Turkoman carpet is like a vast and wavy sea. However, in near past, researches have started to examine the complicated aspects of the subject. Turkoman carpet, appearance and startdate of which are not certain, is the "music of a woman's heart" echoing in the world of art with its own natural strength. Turkoman people have reflected their world of aesthetic and their points of view towards the world onto their carpets. Carpet is the happiness and pride of all Turkomans.

Carpet is a fine art with its features raising power in its essence. Carpet has a magnificent and charming beauty due to its colours and ornamentation (*naniş/yanış*) coming from the nature. Its white is taken from the moonlight, its black from the darkness of the night, its yellow from daylight, its green from the plateau spring and its red from poppy fields.

In the past it was the women who spread the wool, who were also spread the churn. Those hardworking mothers living such a hard and enduring life created an art full of magnificent beauties that can never be reiterated.

Serap LELOĞLU-ÜNAL: Her Excellency, as you have also pointed out, carpet is a fine art which take its colours from the nature and its motifs both from the nature and from the believes. Besides its functions, its aesthetical features are also key elements for carpet's never-ending value. Before independence, Turkmenistan was a country closed to the external world living without any external impacts, which led to her protecting all cultural values unchanged. What I wonder is whether Turkmenistan is still able to maintain this feature? What is today's Turkmenistan carpet-weaving? Do the carpets woven in

* Specialist, Atatürk Culture Center.

günümüze kadar devam ettirebilen güzel bir sanattır. Bağımsızlıktan önce Türkmenistan'ın dışa kapalı olması ve dış etkilerden uzak yaşaması nedeniyle bütün kültürel değerlerini değiştirmeden günümüze getirebilmiştir. Ancak günümüzde bu özellik devam ettirilebiliyor mu? Günümüzde Türkmenistan'da dokumacılık nasıldır? Size bağlı olarak çalışan halı fabrikalarında dokunan halılar, gelenekli Türkmen halısının, renk, motif, teknik ve kompozisyon gibi halıya kişilik kazandıran özelliklerini devam ettirebiliyor mu?

Ogelnabat MEREDOVA: Bugün bağımsız olan ülkemizde halıcılığı kaldırmak için 1920'lerden sonra kurulan halı fabrikaları Türkmenhalıbirleşik Bakanlığı'na bağlı olarak çalışmaktadır. Yaklaşık onbin halıcının çalıştığı bu fabrikalar, çeşitli il ve ilçelerde toplam 15 adettir.

Günümüzde "ezber elli gelin kızlarımız" dokudukları halılarda eski motifleri kullandıkları gibi, yeni motifler de yaratmaktadır.

Serap LELOĞLU-ÜNAL: Bu fabrikalarda dokunan halılar hangi grupları temsil eder?

Ogelnabat MEREDOVA: Türkmenhalıbirleşik Bakanlığı'na bağlı fabrikalarda dokunan halılar göllerine göre birkaç gruba ayrılabilir. Bunlar içinde, Ahal Teke, Teke, Yomut, Çavuldur, Kerki, Beşir, Kızılayak halılarında kuşlu, pendi, keceve, tırnak, gabsa, caparbay, yaprak, yılanlı Beşir, derveze, onurga olarak adlandırılan pek çok göl sayılabilir.

Serap LELOĞLU-ÜNAL: Anlaşıldığı üzere, Türkmenistan'da halı dokuma sanatı devletin kontrolünde yürütülmektedir. Efendim, bakanlığınız halıcılığı geliştirmek için neler yapmaktadır?

Ogelnabat MEREDOVA: Bağımsız Türkmenistan'da halıcılığı geliştirmek için yapılan çalışmalardan en

önemlileri, fabrikalarımızda çalışan halıcılarımız için düzenlenen seminerler, tartışma toplantılarıdır. Böylece halıcılarımız birbirleriyle bilgi alışverişinde bulunabilmektedirler. Ayrıca, Türkmen el halısını ebedileştirmek maksadı ile, 20 Mart 1993 yılında, Türkmenistan'ın ilk cumhurbaşkanı Saparmurat Türkmenbaşı'nın emri ile Aşabat'a bir halı müzesi açıldı. Bu müzenin kapısından girildiğinde, Türkmen kadının zarif kalbinden çıkan güzelliklere hayran olmamak elde değildir. Böylece, bize bu güzel sanatı miras bırakan, Türkmen halısının ustası annelerimize farkında olmadan saygı duyarız. Müzede sergilenen halılar, dünyanın dört bir yanından gelen ziyaretçilerin ruhi dünyasını dinlendirir. Bu kutsal işi, sadece halıda yazılı kadın kalbinin rivayetini okuyup, anlayabilen insan başarabilir. Bunu, saygıdeğer serdarımız Türkmenbaşı başarabilmiştir.

Türkmenistan'da halıcılığa verilen değer bir diğer kanıtı ise, Cumhurbaşkanımız Saparmurat Türkmenbaşı'nın direktifleri ile resmi olarak kutlanmaya başlanan halı bayramıdır. Her yıl Mayıs ayının son pazarı, kalbi gururlu halıcılar mesleklerinin şanlı toyunu kutlarlar. Bu dönemlerde başarılı halıcılarımız, yaptıkları işlerden ötürü yüksek devlet ödülleri ile ödüllendirilirler.

Cumhurbaşkanımız Saparmurat Türkmenbaşı'nın bu milli sanatı dünyaya tanıtmak yolundaki çabaları ile bugün halı gölleri, kutsal devlet amblemi olan bayrağımızın üzerinde bağımsızlığımızın sembolü olarak şekillenmiştir.

Bugün bağımsızlığımız sayesinde, eski ama daima genç kalan Türkmen halısı keskin ışığı ile bütün dünya sanat alemini aydınlatıyor. Çünkü bu halılar üzerinde, kadın kalbinin sıcak şefkatini görebilmek mümkündür. Genel olarak söylediğimizde "Kesbi varın-Vasfı var" (Çalışanın vasıfları anlatılmakla bitmez) denilebilir.

Serap LELOĞLU-ÜNAL: Şahsınızda değerli Cumhurbaşkanımız Saparmurat Türkmenbaşı'na ve Türkmen halkına saygılarımı iletiyorum; verdiğiniz bilgiler için teşekkür ediyorum. ❀

factories affiliated to your Ministry possess characteristic features of colour, motifs and technique that contribute to the Turkoman carpet in terms of its identity?

Ogelnabat MEREDOVA : Under the Ministry of Turkoman-Carpet-United, there are factories established after 1920's for the development of carpet-weaving in our country which is today, independent. In various provinces and sub-provinces, we have a total of fifteen factories with approximately ten thousand carpet-weavers.

Today, our "memory-handed girls in adolescence" (ezber elli gelin kızlar) both use old motifs on carpets and also create new motifs.

Serap LELOĞLU-ÜNAL: Which carpet groups those carpets woven in these factories represent?

Ogelnabat MEREDOVA : The carpets woven in the factories affiliated to the Ministry can be divided into several groups according to their lakes. Those are Ahal Teke, Teke, Yomut, Çavuldur, Kerki, Beşir and Kızılayak carpets with such *göls* as *kuşlu*, *pendi*, *keçeve*, *tırnak*, *gabsa*, *caparbay*, *yaprak*, *yılanlı beşir*, *derveze* and *onurga*.

Serap LELOĞLU-ÜNAL: As known, art of carpet-weaving is being implemented under to control of the state in Turkmenistan. Her excellency, what are the activities of your Ministry for the development of Turkish art of carpet-weaving?

Ogelnabat MEREDOVA : The most important activities held for carpet-weaving of independent Turkmenistan are the seminars and discussions organized for carpet-weavers working in our factories. Through those activities, our carpet weavers and dealers can exchange their ideas. Furthermore, to immortalise the Turkoman hand-made carpets, on 20 March 1993, a carpet museum was opened in Askabat with initiative of Mr. Saparmurat Türkmenbaşı, the first president of Turkmenistan. Upon entering into the museum, it is impossible not to admire the beauties coming out of the elegant hearts of Turkoman women. Thus, we, unconsciously, respect our mothers, the masters of Turkoman carpets, from whom we have inherited this fine and

beautiful art. The carpets exhibited at the museum refresh the spiritual world of the visitor coming from different places throughout the world. Only a person who is able to read and understand the tale of a woman's heart written on a carpet can accomplish this holy task. This was accomplished Türkmenbaşı, our honourable chief.

Another evidence of the importance given to carpet-weaving in Turkmenistan is the carpet festival that has begun to be celebrated officially with the initiative of our president, Mr. Saparmurat Türkmenbaşı. On last Sunday of May, every year, carpet-weavers and dealers, proud in heart, celebrate this glorious festival. During such times, our successful carpet weavers are rewarded with top state awards for their work.

With the efforts of Saparmurat Türkmenbaşı, our president, today, carpet *göller* have been shaped as the symbol of our independence on our national flag, a holy state emblem.

Thanks to being an independent and free country, Turkoman carpets, old in age but always young at heart, enlighten world's art. For it is possible to see the warm affection of a women's heart on those carpets. Generally speaking, it can be that the qualifications of a worker are so many to tell (Kesbi varın-vasfı var).

Serap LELOĞLU-ÜNAL: I thank you for the information you have provided and extend my regards to you on behalf of Turkoman people and Mr. Saparmurat Türkmenbaşı, the honourable president of Turkmenistan. 🇹🇲

